

METROPOLIS

BEN WILSON

METROPOLIS

O ISTORIE A CELEI MAI MARI
INVENȚII A OMENIRII

BEN WILSON

Traducere din limba engleză de Smaranda Nistor

TREI

CUPRINS

Lista ilustrațiilor / 7

Harta lumii / 10

Introducere — Secolul metropolelor / 13

1. Zorii orașului — Uruk (între 4000 î.Cr. și 1900 î.Cr.) / 27
2. Grădina raiului și orașul-simbol al păcatului — Harappa și Babilon (între 2000 î.Cr. și 539 î.Cr.) / 55
3. Cosmopolis — Atena și Alexandria (între 507 î.Cr. și 30 î.Cr.) / 85
4. Megaorașul imperial — Roma (între 30 î.Cr. și 537 d.Cr.) / 110
5. Gastropolis — Bagdad (între 537 și 1258) / 135
6. Orașele războiului — Lübeck (între 1226 și 1491) / 162
7. Orașe ale lumii — Lisabona, Malacca, Tenochtitlan, Amsterdam (între 1492 și 1666) / 187
8. Metropolă sociabilă — Londra (între 1666 și 1820) / 214
9. Porțile iadului? — Manchester și Chicago (între 1830 și 1914) / 238
10. Sindromul Paris — Paris (între 1830 și 1914) / 266
11. Suflete și zgârie-nori — New York (între 1899 și 1939) / 293

12. Anihilare — Varșovia (între 1939 și 1945) / 318
13. Sunetele suburbiilor — Los Angeles (între 1945 și 1999) / 354
14. Megaorașul — Lagos (între 1999 și 2020) / 397

Mușumiri / 439

Note / 440

Index / 471

Lista ilustrațiilor

Prima secțiune

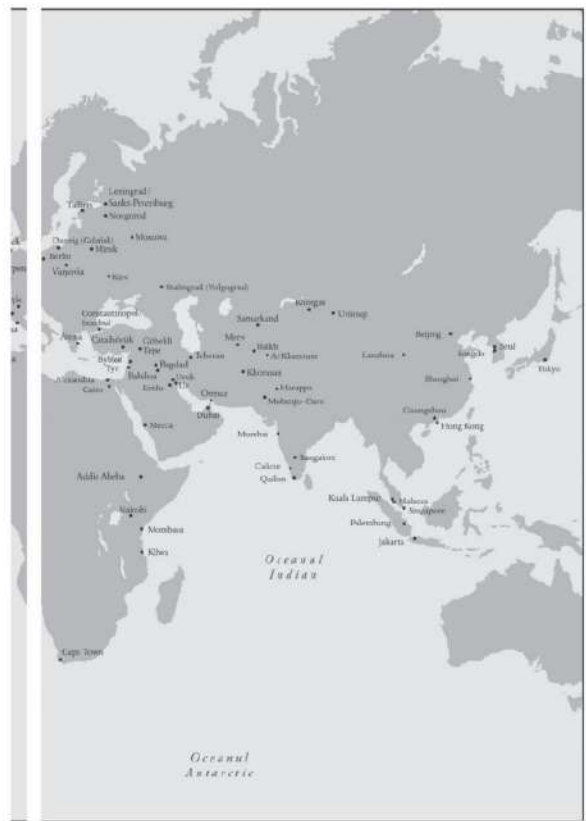
1. O reconstrucție modernă a orașului Unk. 2012. (© artefacts-berlin.de; Material: German Archaeological Institute)
2. Interiorul gării Penn Station, New York City, fotografie din 1911. (Geo. P. Hall & Son/The New York Historical Society/Getty Images)
3. Adolescenți plonjând în East River, New York City, fotografie din 1937. (*New York Times*)
4. Hester Street, New York City, diaporitiv din 1903. (National Archives and Records Administration)
5. Orașul Vechi din Buhara la asfințit, fotografie. (Adam Jones)
6. Scene cu Tamerlan, Muzeul „Amir Timur” din Tașkent, panou pictat. (Eddie Gerald/Alamy Stock Photo)
7. Lübeck și Hamburg, 1588, imagine din *Civitates Orbis Terrarum* de Franz Hogenberg și Georg Braun, Nürnberg, 1572–1616. (skg-images)
8. Harta orașului Tenochtitlan, preluată din scrisorile lui Hernán Cortés, Nürnberg, 1524. (Lanmas/Alamy Stock Photo)
9. Pieter de Hooch, *Interior cu femei lângă dulapul cu lenjerie*, ulei pe pânză, 1663. (Bridgeman Images)
10. Cartograf Samuel S. Greeley, Hull House (Chicago, Ill.), cu sprijinul Greeley-Carlson Company și Thomas Y. Crowell Company. „Harta nr. 1, în care sunt prezentate veniturile locuitorilor caselor situate între Bulc Street și Twelfth, respectiv între Halsted Street și Jefferson,

- Chicago", hartă, 1895. (*Norman B. Leventhal Map and Education Center*)
11. Stradă din Newcastle, diapozitiv, circa 1900. (Colecția autorului)
 12. Actrița Violet Carson, Manchester, fotografie din 1966. (ITV/Shutterstock)
 13. Vincent van Gogh, *Imprejurimile Parisului*, ulei pe carton, 1866. (© Christie's Images/Bridgeman Images)
 14. Gustave Caillebotte, *Sirada din Paris într-o zi plotoasă*, ulei pe pânză, 1877. (Charles H. and Mary E.S. Worcester Collection/Bridgeman Images)
 15. Edouard Manet, *Un bar de la Folies-Bergère*, ulei pe pânză, 1881–1882. (Bridgeman Images)
 16. Edouard Manet, *Cognac*, ulei pe pânză, circa 1877. (Bridgeman Images)

A doua secțiune

1. Imagine din Shanghai în timpul nopții. (Siyuan/Unsplash)
2. Afisul filmului *Skyscraper Souls*, 1932. (Warner Brothers)
3. *Dead End*, cadru din film, 1937. (World History Archive/Ann Ronan I. Collection/Agfostock)
4. Ansamblul rezidențial Queensbridge în umbra podului Queensboro, fotografie din 1939. (*New York Daily News* Archive/Getty Images)
5. Vizitatori la expoziția „Futurama”, sponsorizată de General Motors. Fotografii din 1939. (Getty Images/Bettmann)
6. H.S. Wong, „Sâmbăta sângeroasă”, fotografie din 1937. (National Archives and Records Administration)
7. Henry N. Cobb, „Varșovia, august 1947”, fotografie din 1947. (Henry N. Cobb)
8. Tronsonul de șosele supraînălțate Judge Harry Pregerson din Los Angeles, fotografie. (Denys Nevozhai/Unsplash)
9. Cheonggyecheon, Seul, fotografie din 2008. (Michael Sotnikov/Unsplash)
10. Rua Gonçalo de Carvalho, Porto Alegre, fotografie din 2012. (Adalberto Cavalcanti Adreani/flickr www.flickr.com/photos/adalberto_ca/8248042595/)
11. Tokyo, fotografie din 2017. (Erik Eastman/Unsplash)

12. Shinjuku, Tokyo, fotografie din 2018. (Banter snaps/Unsplash)
13. Comuna 13, Medellín, fotografie din 2011. (imageBROKER/Alamy Stock Photo)
14. Lagos, fotografie din 2018. (Alan van Gysen)

INTRODUCERE

Secolul metropolelor

Chiar în această zi, populația urbană a lumii a crescut cu aproape 200 000 de oameni. La fel se va întâmpla și mâine, și în ziua următoare, și tot așa, în viitor. Până în 2050, două treimi dintre locuitorii planetei vor trăi în orașe. Asistăm la cea mai mare migrație din istorie, punctul culminant al unui proces ce durează de 6 000 de ani, prin care, până la sfârșitul secolului actual, vom fi devenit o specie urbanizată.¹

Cum și unde trăim este una dintre cele mai importante întrebări pe care ni le putem pune. O mare parte din capacitatea noastră de a cunoaște și de a înțelege istoria și vremurile în care trăim decurge din studierea acestui subiect. Încă de la întemeierea primelor așezări urbane din Mesopotamia, în jurul anului 4 000 î.Cr., orașele au jucat rolul unor uriașe burse de informații; interacțiunea dinamică a locuitorilor metropolelor dense și înghesuite a generat ideile și tehnicile, revoluțiile și inovațiile care au pus în mișcare istoria. Până în 1800, maximum 3–5% din populația mondială trăia în zone urbane destul de mari, dar această minoritate restrânsă a avut un efect disproporționat asupra dezvoltării globale. Orașele au fost dintotdeauna laboratoarele omenirii, „serale încălzite” ale istoriei. Attras de forța magnetică a orașului — la fel ca multe alte milioane de oameni, în absolut fiecare săptămână —, am început să mă documentez și să scriu cartea *Metropolis*, pornind de la premisa că trecutul și viitorul nostru sunt strâns legate, spre mai bine sau spre mai rău, de așezarea urbană.

Am plonjat în acest subiect vast, polivalent și complicat într-o perioadă caracterizată atât printr-o spectaculoasă renaștere urbană, cât și prin provocări fără precedent la adresa structurii orașului. La începutul secolului XX, orașul tradițional părea un loc al pesimismului, nu al speranței; metropola industrială misuia destine și îi ținea pe locuitori captivi ca într-o închisoare, otrăvindu-le trupul și mintea, aducând după sine dezintegrarea socială. În a doua jumătate a secolului XX, s-a manifestat din plin reacția la nenorocirile industrializării: părea că suntem într-un proces de dispersare, mai degrabă decât de concentrare. Metropole globale importante ca New York și Londra se confruntau cu declinul populației. Utilizarea pe scară largă a automobilelor și a telefoanelor, ieftinirea transportului aerian, circulația neîngădită a fluxului de capital pe toată planeta și, în zilele noastre, apariția internetului ne-au permis să ne răspândim în toate direcțiile, destrămand tradiționalul centru al orașului, cu înghesuiala și cu ritmul său frenetic de viață. Cine mai avea nevoie de rețele sociale urbane, când avea la dispoziție rețele sociale virtuale nelimitate? Treptat, locuitorii au abandonat zona centrală a orașului — care oricum suferea de pe urma valurilor de infracționalitate și a degradării fizice — preferând ansambluri de clădiri de birouri situate în suburbii, campusuri, birouri amenajate acasă și centre comerciale construite în afara orașului. În ultimii ani ai secolului trecut și în primele decenii ale secolului XXI această tendință a încetat.

Fenomenul este caracteristic mai ales Chinei, unde o serie de orașe străvechi — alături de unele noi-nouțe — au prins viață într-un ritm amețitor, pe fondul deplasării a 440 de milioane de migranți dinspre mediul rural spre cel urban pe parcursul a trei decenii și al construcției nenumăraților zgârie-nori. De-a lungul și de-a latul lumii, orașele și-au redobândit importanța economică. Mai degrabă decât să faciliteze dispersarea, economia cunoașterii și comunicațiile extrem de rapide încurajează companiile mari, micile afaceri, firmele de tehnologie și liber-profesioniștii din activitățile de creație să roiască precum albinele în stup. Inovațiile tehnologice, artistice și financiare apar acolo unde se adună laolaltă experții: ființele umane prosperă când își dezvoltă unele altora cunoștințele, când colaborează și concurează în medii unde se află față în față — și mai ales în locuri favorabile fluxului de informații. În timp ce, în trecut, orașele încercau să intre în grațiile investitorilor interesați să construiască mari fabrici și uzine sau să-și adjudece o parte din comerțul mondial, acum se întrec să atragă creiere.

Dependența de capitalul uman și beneficiile economice ale densității urbane în societățile postindustriale remodelează metropola modernă. Orașele prospere transformă întreaga economie — după cum demonstrează multi-invidiata dezvoltare a Chinei, având ca forță motrice mediul urban. De fiecare dată când o zonă își dublează densitatea populației, își sporește și productivitatea cu 2–5%: energiile concentrate în oraș stimulează, în general, competitivitatea și spiritul întreprinzător. Forța aceasta este amplificată nu doar de densitatea, ci și de numărul locuitorilor.²

Una din schimbările majore specifice planetei noastre în ultimele trei decenii este modul surprinzător în care metropolele importante prosperă într-un ritm mai rapid decât țările lor. Economia globală înclină puternic spre câteva orașe și orașe-regiuni: până în 2025, 440 de orașe cu o populație totală de 600 de milioane de locuitori (adică 7% din populația lumii) vor da jumătate din produsul intern brut mondial. De unele singure, anumite orașe din țări cu creștere economică semnificativă, cum ar fi Sao Paulo, Lagos, Moscova și Johannesburg, produc între o treime și jumătate din avuția națională. În Lagos, oraș unde locuiește 10% din populația Nigeriei, se desfășoară 60% din activitățile industriale și comerciale ale țării; dacă și-ar declara independența, devenind oraș-stat, ar deține locul al cincilea în clasamentul celor mai bogate țări din Africa. În China, 40% din întreaga producție economică a țării este generată de numai trei megaorașe-regiuni — un fenomen recurent. De fapt, acum se revine la o situație comună în cea mai mare parte a istoriei: rolul supra-dimensionat al orașului în activitățile umane. În Mesopotamia din vechime sau în Mesoamerica^{*} dinainte de Columb, în timpul ascensiunii polisului din Grecia antică ori în perioada de glorie a orașului-stat medieval, un grup select de metropole monopoliza comerțul și întrecea de departe simplele state-națiuni.

De-a lungul istoriei, evoluția diferită a marilor orașe și țări nu a fost doar de natură economică. Datorită succesului lor extraordinar, orașele atrag în mod irezistibil angajați bine pregătiți și avuție din localitățile și regiunile mai puțin favorizate, domină cultura și, în virtutea statutului de așezări istorice, se caracterizează mai mult ca niciodată printr-o diversitate neegalată în alte locuri. Proporția rezidenților născuți în străinătate, în câteva dintre cele mai dezvoltate metropole ale prezentului, se

* Pân Mesoamerica se înțelege, în general, o regiune istorică și un spațiu cultural extins din America de Nord, care cuprinde centrul Mexicului și alte câteva state din apropiere (Beliz, Guatemala, El Salvador, Honduras, Nicaragua, o parte din Costa Rica). (N. red.)

situează între 35% și 50%. Mai tineri, mai bine educați, mai bogați și mai deschiși la multiculturalism decât conașionii lor, locuitorii orașelor din lumea întreagă au mai multe trăsături în comun. În numeroase societăți moderne, cea mai profundă divizare între oameni nu are la bază vârsta, rasa, categoria socială sau apartenența la mediul urban ori la mediul rural, ci locul unde trăiesc: în marile metropole, respectiv în satele, suburbiile, orașelele și orașele rămase în urmă, în contextul economiei globalizate a cunoașterii. Într-un anumit sens, cuvântul „metropolitan” duce cu gândul la prestigiu, oportunități și la o elită — politică, socială și culturală — care provoacă tot mai multe resentimente în jur. Una față de marile oraș nu e ceva nou, bineînțeles: am petrecut mare parte din istoria omenirii temându-ne de efectul nociv al metropolei asupra moravurilor și a sănătății noastre psihice.

Răspândirea uluitoare de rapidă a epidemiei de COVID-19 în 2019–2020 pe întreaga planetă a fost prețul plătit pentru triumful orașului în secolul XXI: virusul s-a propagat prin rețelele sociale complexe — atât intraurban, cât și interurban — care contribuie la prosperitatea orașelor, dar, în același timp, le transformă în locuri atât de primejdioase pentru noi. Când parizienii ori newyorkezii, de exemplu, au început să-și părăsească metropola, în favoarea aparentei siguranțe a vieții la țară, deseori au fost întâmpinați cu ostilitate și aspru dojenii, nu doar pentru că ar fi adus cu ei boli, ci și pentru că și-au abandonat concitadinii. Reacția aceasta plină de antipatie era un memento despre antagonismul dintre oraș și sat, care străbate istoria ca un fir roșu — metropolele sunt percepute ca așezări ale celor privilegiați, dar și ca surse de contaminare; ele sunt locuri care flutură promisiunea îmbogățirii, dar de unde oamenii dau bir cu fugiții la primul semn de primejdie.

Molimele, pandemile și bolile s-au răspândit de-a lungul rutelor comerciale și au devastat zonele urbane dense încă de pe vremea primelor orașe. În 1854, la Chicago, 6% din populația orașului a murit de holeră. Ceea ce nu i-a oprit pe oameni să se bulucească spre metropola-minune a secolului al XIX-lea: față de 30 000 de locuitori căți avea Chicago la începutul anilor 1850, a ajuns să aibă 112 000 la sfârșitul aceluși deceniu. La fel se întâmplă și în prezent: colosul urban nu dă semne că și-ar încetini dezvoltarea nici măcar în fața pandemilor; dintotdeauna am plătit un preț mare pentru a fi părtași la avantajele orașului, chiar și în situațiile în care deschiderea, diversitatea și densitatea lui se întorc împotriva noastră.

Amploarea urbanizării recente se poate vedea din spațiul cosmic, în roirile de lumini ce sclipesc în timpul nopții pe suprafața Pământului. Renașterea se vede cu ochiul liber de la nivelul străzii. Față de perioada dintre mijlocul și sfârșitul secolului XX, când erau periculoase și cam părăginite, multe orașe au devenit locuri mai sigure, mai plăcute, mai sofisticate și mai scumpe, revitalizezate de amestecul pestrîț de restaurante luxoase, tarabe cu vânzători ambulanzî de mâncare, cafenele, galerii de artă și locuri unde se ascultă muzică. În același timp, revoluția digitală promite să inventeze tehnologii capabile să înlăture multe dintre neajunsurile vieții în oraș, creând futuriste „orașe inteligente” bazate pe procesarea datelor, cu milioane de senzori ce vor permite inteligenței artificiale să gestioneze traficul rutier, să coordoneze transportul în comun, să elimine infraționalitatea și să reducă poluarea. Orașele au devenit, din nou, locuri unde să te stabilești, nu din care să evadezi. Renașterea noastră urbană contemporană poate fi ușor sesizată din peisajul citadin dinamic, în permanentă mișcare — din transformarea în zone elegante a cartierelor lăstate altădată în paragină, din creșterea nivelului chiriilor, din renovarea și schimbarea destinației multor clădiri și din șirurile de zgărie-nori ce țâșnesc spre cer aproape peste tot.

Dintr-un loc plin de smog, descris ca „fundătură din Lumea a Treia” (conform unui ziar local) la începutul anilor 1990, Shanghai s-a transformat în portdrapel al revoluției metropolitane postindustriale a secolului XXI, cu turnurile sale impresionante scipind în soare. Imitând exemplul Shanghaiului și al altor metropole chineze, construcția mondială de zgărie-nori a crescut cu 402% de la începutul noului mileniu, aducând numărul total de clădiri cu înălțimi de peste 150 de metri și 40 de etaje de la puțin peste 600 la 3 251, într-un răstimp de 18 ani; până la mijlocul secolului curent, vor exista 41 000 de asemenea turnuri care să domine orașele mari ale lumii. Dezvoltarea bruscă pe verticală a peisajului urban este evidentă pe întregul mapamond, de la metropole prin tradiție cu clădiri joase, cum ar fi Londra și Moscova, până la orașe dezvoltate în perioade de boom economic, cum ar fi Addis Abeba și Lagos — toate au în comun dorința nestăvilite de a-și afirma vitalitatea în modul cum se profilează la orizont.³

Și, în timp ce străpung văzduhul, orașele cuceresc și spațiul pe orizontală. Vechea linie de demarcație dintre centrul orașului și suburbie s-a destrămat. Departe de a fi locurile unitare și plictisitoare ale vechiului clișeu cultural, multe suburbii au devenit constant mai urbane din anul 1980

încoace, caracterizându-se prin creșterea numărului locurilor de muncă, printr-o diversitate etnică pronunțată și o viață de stradă intensă, prin explozia infracționalității și a consumului de droguri — altfel spus, moștenind multe dintre virtuțile și viciile centrului urban⁴. Modelul tradițional al orașului compact, înconjurat de o zonă periurbană interioară, este aplicat în diverse părți ale lumii. Rezultatul? Metropole ocupând regiuni întregi. Linia despărțitoare, în termeni economici, dintre Londra și mare parte a sud-estului Angliei este greu de sesizat. Orașul Atlanta din statul american Georgia are o suprafață de peste 5 000 de kilometri pătrați (Parisul, în schimb, prin comparație, ocupă doar 100 de kilometri pătrați). În Tokyo, cel mai important megalopolis din lume, se înghesuie 40 de milioane de oameni în 13 570 de kilometri pătrați. Până și acest colos va fi pus în umbră de megaregiunile plănuite de China, cum ar fi, de exemplu, Jing-Jin-Ji — un mănunchi de orașe interconectate cuprinzând Beijingul, Hebei și Tianjin, care vor acoperi circa 217 000 de kilometri pătrați și vor adăposti 130 de milioane de oameni. Când vorbim despre „metropolă”, în secolul XXI, nu vorbim despre cartierul comercial din Manhattan, nici despre zona centrală din Tokyo — unde, potrivit tradiției, se concentrează puterea și avuția unui oraș —, ci despre vaste regiuni interconectate în care orașele se topecs în alte orașe.

E ușor să te lași îmbătat de imaginea sclipitoare a orașelor atât de pătrunse de importanța lor. Moda de a locui cât mai sus a devenit privilegiul celor foarte bogați; este simptomatic pentru dorința de a evada din ambianța străzii murdare, aglomerate și haotice de dedesubt, căutând un refugiu printre nori. Conform Organizației Națiunilor Unite, cartierele mizere și mahalalele cărora le lipsesc amenajări și elemente de infrastructură esențiale au început să devină „tipul predominant și distinctiv de așezare” al omenirii. Viitoarele moduri de viață ale majorității indivizilor din specia noastră pot fi mai lesne observate în zonele suprapopulate, construite și organizate de cei care le locuiesc, din Mumbai sau Nairobi, decât în sclipitoarele cartiere centrale din Shanghai ori Seul și în luxurianta extindere urbană a Houstonului sau Atlantei. În ziua de azi, 1 miliard de oameni — unul din patru locuitori ai orașelor — trăiesc într-un cartier mizer, „orașel din carton”, mahala, favelă, *barrio*, *kampung*, *campamento*, *gecebondu*, *villa miseria* sau orice altă denumire li se dă acestor zone urbane neplanificate și nesistemizate construite de locuitorii lor.

⁴ *Jerry city*, în original. Sloganul se referă mai ales la zonele rezidențiale din centrul orașelor cu locuitori având venituri modeste. (N. red.)

Circa 61% din forța de muncă mondială — adică 2 miliarde de oameni — își câștigă existența în afara evidențelor contabile, în economia subterană, mulți dintre ei hrănind, îmbrăcând și adăpostind populații urbane în permanentă extindere. Genul acesta de urbanism improvizat, prin forțe proprii, umple golurile lăsate de primăriile orașelor care, pur și simplu, nu sunt capabile să facă față torentului de nou-veniți. Acordăm atenție sporită inovatorilor economiei cunoașterii care prosperă în centrele orașelor globale. Dar există și alți inovatori — cei care activează la bază și care mențin orașele în stare de funcționare prin trudă asiduă și ingeniozitate.⁴

Înmulțirea rapidă a zgârie-norilor și a „orașelor de carton”, deopotrivă, prevestește secolul urban actual. Chiar și în cel mai supraaglomerat megaloraș, locuitorii săi câștigă mai mult, își educă mai bine copiii și se bucură de un grad sporit de confort material, față de semenii lor din mediul rural. Pentru prima generație de persoane plecate din mediul rural spre cel urban care a populat favelele din Rio de Janeiro, rata de analfabetism atingea 75%; astăzi, 94% dintre nepoții lor sunt alfabetizați. În orașele subsahariene cu peste 1 milion de locuitori, mortalitatea infantilă este cu o treime mai scăzută decât în așezările mai mici. Doar 16% din fetele Indiei rurale cu vârste cuprinse între 13 și 18 ani, ale căror familii câștigă sub 2 dolari pe zi, merg la școală — în comparație cu 48% în orașul Hyderabad. De când a început urbanizarea în ritm accelerat a Chinei, speranța medie de viață a crescut cu 8 ani. Dacă trăiești în Shanghai, te poți aștepta să atingi vârsta de 83 de ani — cu 10 ani mai mult decât în provinciile rurale din vestul țării.⁵

Printre cei 200 000 de oameni care migrează astăzi spre oraș se află persoane dornice să scape de sărăcia de la țară. Împinși de nevoie să-și părăsesc locurile de baștină, ei se îndreaptă spre oraș, singura lor posibilitate de a-și câștiga existența. Orașele oferă oportunități de negăsit în alte locuri, așa cum au făcut-o dintotdeauna. Ele te obligă să recunghi la toate mijloacele și să-ți testezi rezistența psihică. Mahalalele mizere și insalubre ale orașelor în curs de dezvoltare se numără printre cele mai întreprinzătoare locuri de pe planetă. În același timp, ele stimulează apariția unor rețele elaborate de ajutor reciproc între membrii lor, care să atenueze șocurile și tensiunile traiului dintr-un megaloraș. Una dintre cele mai mari mahalale din Asia, zona Dharavi din Mumbai, înghesuie aproape 1 milion de oameni pe o suprafață de 2 kilometri pătrați. Vreo 15 000 de ateliere cu o singură încăpere și mii de microintreprinderi ajung împreună

la o cifră de afaceri de 1 miliard de dolari pe an. În număr foarte mare, locuitorii de aici se ocupă cu reciclarea muștilor de gunoaie aruncate de cele peste 20 de milioane de concitadini din Mumbai. În ciuda densității sale și a absenței organelor de poliție (sau a altor servicii de bază), Dharavi, la fel ca alte mahalale uriașe indiene, este un loc remarcabil de sigur, dacă vrei să te plimbi neînsoțit. Începând de prin 1998, o mână de autodidacți pasionați ai computerelor au transformat o stradă din Lagos în cea mai mare piață din Africa pentru tehnologia informației și a comunicațiilor: Otigba Computer Village, cu mii de întreprinzători și o cifră zilnică de afaceri depășind 5 milioane de dolari. Efectul de concentrare într-un singur loc nu le aduce avantaje doar bancherilor de pe Wall Street sau din Pudong New Area, la Shanghai, angajaților din domeniul publicității din Soho, la Londra, și inginerilor de software din Silicon Valley și din Bangalore: ei transformă viețile și stilul de viață ale multor milioane de oameni din întreaga lume, pe măsură ce urbanizarea se extinde și se intensifică. Economia urbană informală și autogestionată — fie că se desfășoară pe străzile aglomerate din Lagos, fie într-o metropolă mai bogată, ca Los Angeles — stă mărturie pentru capacitatea omului de a clădi orașe de la zero și de a organiza societăți apte să funcționeze chiar și în mijlocul unui haos aparent. Ea exprimă însăși esența experienței urbane, veche de 6 000 de ani.

În pofida succesului lor, orașele sunt medii de viață dure și nemiloase. Deși ne oferă șansa unor venituri mai mari și a unei educații, ele pot și să ne deformeze sufletul, să ne gâbrezească psihic și să ne polueze plămâni. Sunt locuri care ne obligă să ne luptăm din toate puterile ca să supraviețuim și să învingem obstacolele; sunt cazane ducotind de zgomot, poluare și supraaglomerație care te calcă pe nervi. Un loc ca Dharavi — cu labirintul lui de străduțe întortocheate, enorma complexitate a activităților și interacțiunilor umane, lupta permanentă pentru supraviețuire, concentrarea copleșitoare de oameni, neorânduiala aparentă și ordinea spontană — îți aduce aminte de viața urbană pe tot parcursul istoriei, fie că e vorba de labirintul unui oraș mesopotamian, detestabila anarhie a străvechii Atene, fie de aglomerarea peștriță a orașului european medieval sau mahalaua din orașul industrial Chicago, în secolul al XIX-lea. Viața în oraș te copleșește; energiile lui, neîncetata schimbare și milioanele de inconveniente, mari și mici, ne pun la grea încercare răbdarea. De-a lungul istoriei, orașele au fost privite ca fiind fundamentale contrare naturii și instințelor noastre, locuri care întrețin viciul, propagă molimele și

provoacă în timp patologii sociale. Ecoul mitului Babilonului se face auzit prin toate epocile: oricât de prospere ar fi, orașele pot să zdrobească individul. În ciuda atracției exercitate de metropole asupra noastră, există și numeroase elemente îngrozitoare.

Metodele prin care transformăm acest mediu ostil și îl adaptăm trebuințelor noastre sunt fascinante. În volumul de față, eu nu studiez orașele din perspectiva lor de locuri ale puterii și profitului, ci ca pe habitate umane cu influență profundă asupra locuitorilor. În *Metropolis* scriu despre clădiri grandioase și planificarea urbană și, mai ales, despre orașeni și strategiile lor de a face față stresului vieții urbane, care le asigură supraviețuirea în acest mediu. Nu înseamnă că arhitectura n-ar fi importantă, dar în centrul vieții urbane și al acestui volum se află interacțiunea dintre mediul construit și oamenii. Pe mine mă interesează ȳesutul conjunctiv ce ține încheiate laolaltă părțile organismului, nu doar înfățișarea exterioară sau organele vitale.

Clădite pe straturi succesive de istorie a omenirii, împletind aproape neîncetat destinele și experiențele de viață ale oamenilor, orașele sunt pe cât de fascinante, pe atât de imposibil de pătruns și de înțeles. Prin frumusețea și urâțenia lor, prin bucuria și nefericirea locuitorilor și prin nesfârșita, uluitoarea diversitate de caracteristici complexe și de contradicții, orașele sunt un tablou al condiției umane, unde sunt prezente aspecte pe care le iubim și le urâm în egală măsură. Ele sunt zone nestatornice, într-un nesfârșit proces de schimbare și de adaptare. Desigur, își maschează instabilitatea cu clădiri și monumente grandioase, dar în jurul acestor simboluri ale permanenței se rotește vârtejul fără milă și fără reumușcare al schimbării. Din cauza neîncetatei distrugerii urmate de reconstrucție pe care o pune în mișcare forța valului schimbării, orașele manifestă o atracție hipnotică și, totodată, sunt greu de înțeles. Pe parcursul cărții, am încercat să surprind orașele în mișcare, nu în stață.

M-am documentat pentru această carte călătorind într-o serie de orașe europene, americane, africane și asiatice — locuri care contrastează foarte tare între ele, cum ar fi Mumbai și Singapore, Shanghai și Ciudad de México, Lagos și Los Angeles. De-a lungul relatării cronologice a evenimentelor, m-am referit la câteva orașe apte să ne transmită ceva doar despre propriul lor timp, dar și despre condiția urbană, în general. Unele dintre aceste orașe — cum ar fi Atena, Londra și New York — sunt opțiuni evidente; altele — ca Uruk, Harappa, Lübeck și Malacca — s-ar putea să fie mai puțin cunoscute. Cercetând istoria orașelor, am căutat